

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์ (ฉบับปรับปรุงและเพิ่มเติม)	(๕)
คำนำผู้จัดพิมพ์ (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก)	(๖)
คำนำผู้เขียน (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก)	(๘)
คำนำผู้เขียน (ฉบับพิมพ์ครั้งที่สองและครั้งที่สาม)	(๑๐)
คำนำผู้เขียน (ฉบับพิมพ์ครั้งที่สี่)	(๑๓)

บทที่ ๑ การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนา	๑
สภาพภาพของการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนา	๑
แนวจารีตท้องถิ่น	๑
แนวประวัติศาสตร์	๕
ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบตำนาน	๗
ตำนานฝ่ายวัด	๘
ตำนานฝ่ายเมือง	๑๑
ปัญหาในการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนา	๑๓
ปัญหาด้านหลักฐาน	๑๔
ปัญหาด้านแนวคิดและวิธีการค้นคว้า	๒๐
ที่มาและความสำคัญของอักษรที่ผลิตในล้านนา	๒๑

บทที่ ๒ ประวัติศาสตร์ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐในดินแดนล้านนา	๒๕
ก่อนกำเนิดอาณาจักรในพุทธศตวรรษที่ ๑๙	๒๕
ล้านนา : ความหมายและขอบเขต	๒๕
ที่มาของปัญหา	๒๕
คำว่า "ล้านนา" เริ่มใช้ตั้งแต่เมื่อใด	๒๖
อาณาเขตล้านนา	๒๗
สภาพภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์ล้านนา	๒๙
ภูมิประเทศ	๓๐

ร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์	๓๔
ยุคสังคมนาฬพรวาน หรือยุคก่อนกลสิกรรม	๓๕
ยุคสังคมเกษตรกรรม	๓๗
ยุคสังคมโลหะ	๓๘
ประวัติศาสตร์ยุค “แคว้นแคว้น - นครรัฐ” ในดินแดนล้านนา	
ก่อนก่อตั้งอาณาจักรในพุทธศตวรรษที่ ๑๙	๔๐
ประวัติศาสตร์แคว้นโยนกในกลุ่มน้ำกก ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐ	๔๒
ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนที่ราบลุ่มแม่น้ำกก	๔๒
พัฒนาการของแคว้นโยนก	๔๓
ประวัติศาสตร์เมืองพะเยาในกลุ่มน้ำอิง ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐ	๖๑
ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองพะเยา	๖๑
ประวัติศาสตร์แคว้นหริภุญไชยในกลุ่มน้ำปิงตอนบน ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐ	๖๗
สภาพชุมชนดั้งเดิมก่อนกำเนิดรัฐหริภุญไชย	๖๗
แคว้นหริภุญไชย	๗๐
กำเนิดเมืองหริภุญไชย	๗๐
เมืองในแคว้นหริภุญไชย	๗๘
ประวัติศาสตร์นครรัฐเขลางค์ในลุ่มน้ำวัง ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐ	๘๕
ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองนครลำปางในสมัยโบราณ	๘๕
การสร้างบ้านแปงเมืองในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำวัง	๘๘
กำเนิดนครรัฐเขลางค์	๙๐
จากนครเขลางค์เป็นเมืองนครลำปาง	๙๔
นครรัฐเขลางค์ในลุ่มน้ำวังสลายตัว	๙๕
ประวัติศาสตร์นครรัฐแพร่ในลุ่มน้ำยมตอนบน ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐ	๙๖
ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองแพร่	๙๖
การสร้างบ้านแปงเมืองในเขตที่ราบลุ่มน้ำยมตอนบน	๙๗
กำเนิดเมืองพลรัฐ	๙๙

จากเมืองพลรัฐเป็นเมืองแพล	๑๐๐
ความผันแปร “เมืองแพล - เมืองแพร์”	๑๐๑
นครรัฐแพร์ในกลุ่มน้ำยมสลายตัว	๑๐๒
ประวัติศาสตร์นครรัฐน่านในกลุ่มน้ำน่านตอนบน ยุคแคว้นแคว้น - นครรัฐ	๑๐๓
ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองน่าน	๑๐๓
การสร้างบ้านแบ่งเมืองในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านตอนบน	๑๐๖

บทที่ ๓ อาณาจักรล้านนา (พ.ศ. ๑๘๓๙ - ๒๑๐๑) : พัฒนาการของอาณาจักร	๑๑๕
สมัยสร้างอาณาจักร (พ.ศ. ๑๘๓๙ - ๑๘๙๘)	๑๑๖
กำเนิดอาณาจักรล้านนา	๑๑๖
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำเนิดอาณาจักรล้านนา	๑๑๗
การรวบรวมบ้านเมือง	๑๑๙
การสร้างเวียงกุมกามบนพื้นฐานวัฒนธรรมทริภูฏาย	๑๒๐
การสร้างเมืองเชียงใหม่	๑๒๒
ความสำคัญของเมืองเชียงใหม่	๑๒๖
ระบบนิเวศวิทยาของเมืองเชียงใหม่	๑๓๓
ทำเลที่ตั้งเมืองเชียงใหม่	๑๓๓
หลักการสำคัญของระบบนิเวศเมือง	๑๓๗
การสร้างความเข้มแข็งในสมัยสร้างอาณาจักร	๑๔๓
สมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง (พ.ศ. ๑๘๙๘ - ๒๐๖๘)	๑๔๕
พัฒนาการของอาณาจักรล้านนาสมัยรุ่งเรือง	๑๔๕
สมัยเสื่อมของอาณาจักรล้านนาและการล่มสลายของอาณาจักร	
(พ.ศ. ๒๐๖๙ - ๒๑๐๑)	๑๗๓
ปัจจัยแห่งความเสื่อมของอาณาจักรล้านนา	๑๗๓

บทที่ ๔ อาณาจักรล้านนา (พ.ศ. ๑๘๓๙ - ๒๑๐๑) : การปกครอง เศรษฐกิจ	
ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนาและรัฐไทยใกล้เคียง	๑๘๕
การปกครอง	๑๘๕
สถาบันกษัตริย์	๑๘๕
สถาบันขุนนาง	๑๘๙
โครงสร้างทางการปกครองอาณาจักรล้านนา	๑๙๐
ขอบเขตอำนาจและบทบาททางการเมืองของ “เมือง”	๑๙๕
เมืองราชธานีกับการควบคุมหัวเมือง	๒๐๒
เศรษฐกิจ	๒๐๗
พื้นฐานทางเศรษฐกิจ	๒๐๘
ลักษณะการค้าในอาณาจักรล้านนา	๒๑๗
การค้าภายในและการค้าระหว่างรัฐ	๒๒๒
ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนาและรัฐไทยใกล้เคียง	๒๒๕
ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนาและรัฐไทยทางตอนบน	๒๒๖
เมืองเชียงใหม่	๒๒๗
เมืองเชียงตุง	๒๒๘
เมืองยอง	๒๓๐
เมืองน่าย	๒๓๗
เมืองหลวงพระบาง	๒๓๘
ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนาและรัฐไทยตอนล่าง	๒๔๔
ความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยและล้านนา	๒๔๕
ความสัมพันธ์ระหว่างล้านนาและอยุธยา	๒๔๘

บทที่ ๕ ล้านนาสมัยพม่าปกครอง (พ.ศ. ๒๑๐๑ - ๒๓๑๗)	
จากศูนย์อำนาจสู่รัฐชายขอบ	๒๕๓
ปัญหาการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยพม่าปกครอง	๒๕๓

การล่มสลายของรัฐแบบอาณาจักรสู่ความเป็นรัฐแบบแว่นแคว้น	๒๕๕
นโยบายการปกครอง	๒๕๗
ล้านนากับการปกครองของพม่าในช่วงแรก (พ.ศ. ๒๑๐๑ - ๒๒๐๗)	๒๕๘
การขยายอำนาจของราชวงศ์ตองอู	๒๕๘
บุเรงนองยึดครองล้านนา (ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๐๑ - ๒๑๒๔)	๒๕๙
นโยบายการปกครองล้านนาของบุเรงนอง	๒๖๑
พญาเมกุและพระนางวิสุทธิเทวีภายใต้การปกครองพม่า	๒๗๐
นรธาเมงส์กับการสถาปนาเชื้อสายราชวงศ์ตองอูในล้านนา	๒๗๖
การขยายอำนาจสมัยพระเจ้าอนอกเปตลูน (พ.ศ. ๒๑๔๘ - ๒๑๗๑)	
และพระเจ้าตลูน (พ.ศ. ๒๑๗๒ - ๒๑๙๑)	๒๗๙
สภาพเศรษฐกิจและสังคมสมัยพม่าปกครองช่วงแรก	
(พ.ศ. ๒๑๐๑ - ๒๒๐๗)	๒๘๖
ล้านนากับการปกครองของพม่าในช่วงหลัง (พ.ศ. ๒๒๐๗ - ๒๓๑๗)	๒๘๓
การส่งขุนนางพม้ามารปกครอง	๒๘๔
การยกฐานะเมืองเชียงใหม่	
เป็นศูนย์อำนาจพม่าทางตอนบน พ.ศ. ๒๒๔๔	๒๘๗
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	๒๘๙
ความเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นอันหลากหลาย	๓๐๒
การปราบปรามล้านนาสมัยพระเจ้าจินนุชินแห่งราชวงศ์คองบอง	๓๐๗

บทที่ ๖ ล้านนาสมัยเมืองประเทศราชแห่งราชอาณาจักรสยาม

(พ.ศ. ๒๓๑๗ - ๒๔๔๒)

การฟื้นฟูล้านนา	๓๑๑
การฟื้นฟูเมืองและการเข้าสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี	๓๑๒
สถานการณ์เชียงใหม่ในสมัยพระยาหลวงวชิรปราการ	๓๑๓
(พระยาจำบ้านบุญมา)	๓๑๗

เจ้าเจ็ดตนกับการฟื้นฟูล้านนา	๓๑๘
การตั้งเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๓๓๙	๓๒๔
การฟื้นฟูเมืองร้างและสถาปนาเมืองชายแดน	๓๓๒
การเมืองการปกครองเชียงใหม่ในฐานะเมืองประเทศราช	๓๓๖
การเมืองภายในเชียงใหม่สมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน	๓๔๔
การปกครองภายในเมืองเชียงใหม่	๓๕๓
การปกครองเมืองเชียงใหม่ในฐานะประเทศราชของไทย	๓๕๗
นโยบายการปกครองเมืองเชียงใหม่	๓๕๗
วิธีการควบคุมเชียงใหม่ในฐานะเมืองประเทศราช	๓๕๙
พันธะของเมืองเชียงใหม่ต่อรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ	๓๖๑
ปัญหาการรุกรานจากพม่าและการขยายอำนาจของไทยในสงครามเชียงใหม่	๓๖๕
ปัญหาการรุกรานจากพม่า	๓๖๕
การขยายอำนาจของไทยในสงครามเชียงใหม่	๓๖๙
สงครามเชียงใหม่ครั้งแรก (พ.ศ. ๒๓๙๒ - ๒๓๙๓)	๓๗๒
สงครามเชียงใหม่ครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๓๙๕)	๓๗๖
สงครามเชียงใหม่ครั้งที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๙๗)	๓๘๐

บทที่ ๗ อิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตกในล้านนาและปัญหาที่เกิดขึ้น	๓๘๕
การเข้ามาของคนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษในล้านนา	๓๘๖
ปัญหาเกี่ยวกับกิจการป่าไม้	๓๘๙
ปัญหาความมุ่นวายในหัวเมืองชายแดนล้านนา	๓๙๔
นโยบายของอังกฤษในล้านนา	๔๐๐
การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงในเขตเมืองน่านให้ฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖	๔๐๒

บทที่ ๘ การรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ส่วนกลาง

ล้านนาสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์	๔๐๘
ปัจจัยการปฏิรูปการปกครอง	๔๑๐
ข้าหลวงสามหัวเมืองกับการแก้ไขปัญหาที่เชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๑๖)	๔๑๒
การปฏิรูปการปกครองในล้านนา	๔๒๐
สมัยก่อนจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๔๒)	๔๒๒
การปฏิรูปการปกครองหัวเมืองลาวเฉียง (พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๓๕)	๔๒๒
สมัยปฏิรูปการปกครองมณฑลลาวเฉียง (พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๒๔๔๒)	๔๓๔
สมัยจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ. ๒๔๔๒ - ๒๔๗๖)	๔๔๔
การสถาปนาระบบมณฑลเทศาภิบาล	
การสลายระบบเมืองประเทศราช (พ.ศ. ๒๔๔๒ - ๒๔๔๕)	๔๔๔
การสร้างสำนักักรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ “เอกภาพแห่งชาติ” (พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๕๘)	๔๖๒
การยกเลิกเขตพิเศษมณฑลพายัพ	๔๗๘

บทที่ ๙ สังคมและเศรษฐกิจของล้านนา (พ.ศ. ๒๓๑๗ - ๒๔๗๖)

สังคมล้านนาสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน	๔๗๔
ชนชั้นมูลนาย	๔๗๔
พวกที่ไม่ใช่มูลนาย	๔๘๗
ไพร่	๔๘๘
ทาส	๕๐๑
ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม : การยกเลิกชนชั้นมูลนาย ไพร่ และทาส	๕๐๕
การยกเลิกระบบไพร่	๕๐๕
การจัดการทหารในมณฑลพายัพ	๕๐๘
การเลิกทาส	๕๑๓
เศรษฐกิจล้านนา (พ.ศ. ๒๓๑๗ - ๒๔๗๖)	๕๑๔

สภาพเศรษฐกิจสมัยก่อนการปฏิรูปมณฑลพายัพ	
(ช่วงก่อนพ.ศ. ๒๔๒๗)	๕๑๔
การค้าภายในล้านนา	๕๑๖
การค้าทางไกล	๕๒๐
การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม : การขยายตัวทางเศรษฐกิจ	
(พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๖๔)	๕๒๒
การทำป่าไม้	๕๒๓
การขยายตัวทางการค้า (พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๖๔)	๕๒๖
บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน (พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๖๔)	๕๓๑
การปรับเปลี่ยนสถานะทางเศรษฐกิจในกลุ่มเจ้านาย	๕๓๕
เศรษฐกิจในระบบการผลิตเพื่อการค้า (พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๔๗๖)	๕๓๘
การก่อรูปของ “เมือง” สมัยใหม่	๕๔๑
การสถาปนาระบบราชการแบบใหม่	๕๔๑
การเติบโตของสังคมเมืองสมัยใหม่	๕๔๔

บทที่ ๑๐ ภาคเหนือยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง	๕๕๕
ประวัติศาสตร์ภาคเหนือสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง	
พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓	๕๕๖
รัฐบาลคณะราษฎร สมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา	
(พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๘๑)	๕๕๗
รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗)	๕๖๕
การสร้างสำนึกความเป็นคนไทย	๕๖๙
ภาคเหนือสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง	๕๗๓
ภาคเหนือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง	๕๗๘
กิจการค้าข้าว	๕๗๙
กิจการผลิตและค้าไปยาสูบ	๕๘๐

กิจการทำป่าไม้	๕๘๑
กิจการธุรกิจการค้า	๕๘๑
กิจการธนาคาร	๕๘๒
การขยายตัวของสังคมเมืองสมัยใหม่	๕๘๓
สมัยพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	
ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน	๕๙๐
สมัยพัฒนาช่วงแรก	๕๙๑
พัฒนาด้านการคมนาคม	๕๙๑
พัฒนาด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม	๕๙๓
พัฒนาด้านการท่องเที่ยว	๕๙๕
การขยายตัวเมืองเชียงใหม่	๖๐๐
นโยบายเมืองหลักและเมืองรองแห่งภาคเหนือ	๖๐๓
สมัยพัฒนาช่วงสอง	๖๑๑
การขยายตัวเมืองเชียงใหม่	๖๑๒
พัฒนาด้านการท่องเที่ยว	๖๑๔
ความเป็นชุมชนเมืองสมัยใหม่	๖๑๕
เมืองโตช้าในภาคเหนือ	๖๒๒
ภาคผนวก	๖๒๙
ภาคผนวก ๑ ลำดับกษัตริย์ราชวงศ์มังราย	๖๓๐
ภาคผนวก ๒ ลำดับผู้ครองเมืองเชียงใหม่สมัยพม่าปกครอง	
(พ.ศ. ๒๑๒๑ - ๒๓๑๗)	๖๓๑
ภาคผนวก ๓ เจ้าหลวงเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๘๒)	๖๓๓
บรรณานุกรม	๖๓๔